

Lokalizační faktory v průmyslu

Železárny ve Vítkovicích vznikly v 19. století díky souhře příznivých lokalizačních faktorů – dostatek koksovateľného černého uhlí v Hornoslezské pánvi, zdroj železné rudy v Beskydech, zdroj vápence na vyzdívku pecí v Hranickém krasu i dostatek vody z Ostravice. Železárny nestačily v polovině 20. století svojí kapacitou. Vláda proto rozhodla o vybudování nového závodu – Nové huti. Ocelárny vyráběly železo a ocel především pro tehdejší Československo a státy socialistického bloku. Po roce 1989 se Československo otevřelo světové konkurenci a zjistilo, že zaspalo v rozvoji ocelářských technologií. Konkurovala i levná výroba v rozvojových zemích. To vedlo k pádu českých oceláren. Až světový koncern ArcelorMittal pomohl výrobu technologicky i organizačně zmodernizovat a nalézt nové trhy.

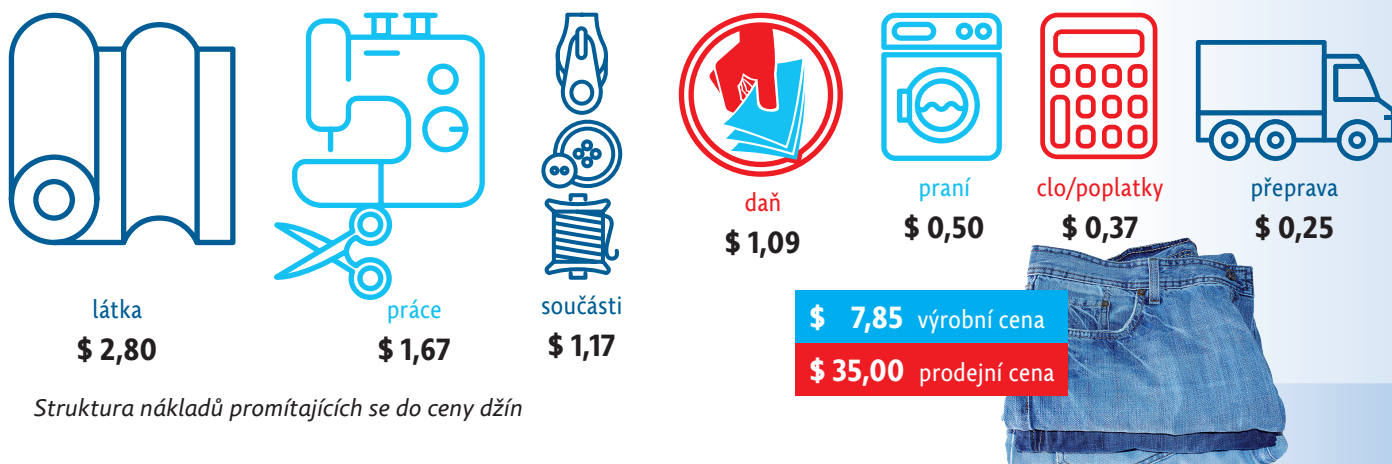

Sestavte svůj návrh důležitých faktorů rozhodujících o umístění průmyslové výroby v minulosti a dnes. Které faktory jsou nové a které nejvíce změnily svojí váhu?

Lokalizační faktory průmyslové výroby se v důsledku globalizace proměnily. Zatímco v minulosti byla klíčová zejména blízkost surovin, popř. odbytišť výrobků, dnes jsou dopravní náklady relativně malé a na ceně výrobku se podílejí maximálně několika procenty (viz obrázek džín). Snížení ceny výrobku se dosahuje zejména úsporami na ceně lidské práce, na hygienických normách apod. Proto jsou výroby nenáročné na kvalifikaci pracovní síly lokalizovány do chudších rozvojových zemí a ve vyspělých zemích světa dochází až k finálnímu sestavení výrobku.

Pojem „lokalizační faktory“ zavedl na počátku 20. století A. Weber a definoval je jako síly, které ovlivňují rozhodnutí umístit firmu na konkrétním místě (lokalitě). Kombinací uvedených sil je možno nalézt místo optimální lokalizace. Za tři hlavní faktory pak považoval: dopravní náklady, náklady na pracovní sílu a dostupnost spotřebitelského trhu.

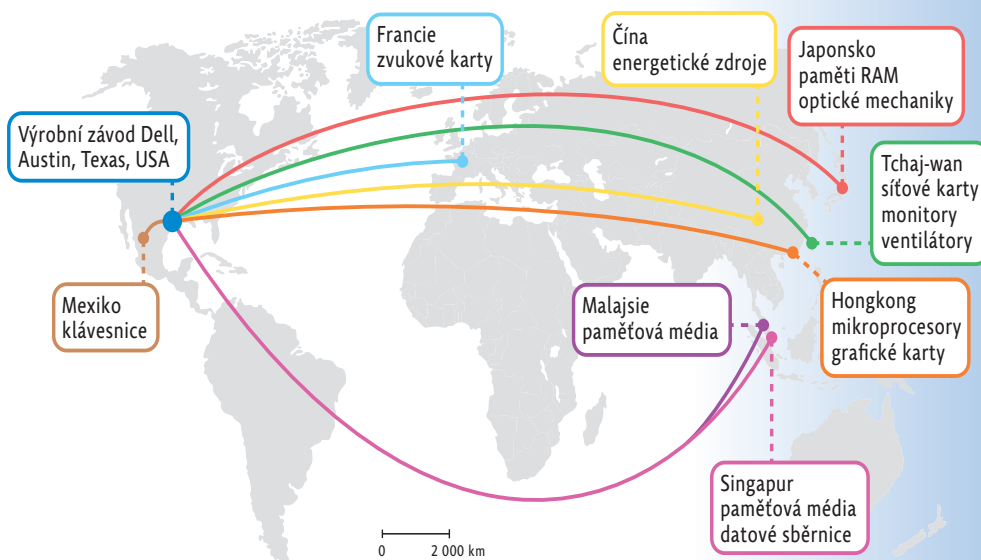
Uveď příklady výrob, které jsou náročné na řemeslnou zručnost pracovníků.

Struktura nákladů promítajících se do ceny džín

Představte si, že jste manažeri nadnárodní firmy a hledáte místo, kde otevřít novou pobočku. Chcete rozšířit výrobu obuvi. Roztřídte faktory, které při výběru zvažujete, podle regionálního měřítka – od výběru makroregionu a státu až po konkrétní město.

Výrobní řetězec počítačové firmy Dell (2005)

Lokalizační faktory působí na různých regionálních úrovních. Primární je **makroregionální** hledisko – výběr státu či makroregionu. V dalším kroku výběru lokality hrají roli **mikroregionální** faktory – přítomnost dalších možných spolupracovníků (firem, výzkumných a inovačních center, služeb), ceny pozemků v lokalitě, dostatek pracovních sil s odpovídající kvalifikací, celkový obraz lokality, vládní pobídky apod.

Nedostatek práce a tlak na výkon vedou v rozvojových zemích k zanedbávání bezpečnostních předpisů:

Tragédie v Dháce (2013)
 „Počet obětí ve zřícené budově na předměstí Dháky v Bangladéši dosáhl počtu 1 100 osob. V době neštěstí v osmipodlažní budově s textilními dílnami pracovalo kolem 3 000 lidí. Zadrženo bylo devět osob, včetně majitele budovy – hrozí jim trest smrti. Vyšlo najevo, že stavba nebyla navržena pro těžké průmyslové stroje ani pro tři další podlaží. Majitelé je k ní přidali dodatečně.“

Zdroj: <http://zpravy.idnes.cz>

Z **mezoregionálního** hlediska jde o polohu lokality v rámci daného státu. Díky relativně nízkým dopravním nákladům to však hraje u menších zemí spíše zanedbatelnou roli.

Následující tabulka přináší souhrn hlavních lokalizačních faktorů rozdělený podle možnosti jejich ocenění – tzv. **tvrdé (objektivní)** lze zpravidla vyčíslit v penězích, tzv. **měkké (subjektivní)** jsou spíše věcí subjektivního hodnocení.

Přehled lokalizačních faktorů

tzv. tvrdé faktory (objektivní)	Blízkost zdrojů surovin, dostupnost volných ploch či využitelných nemovitostí a jejich ceny, dopravní infrastruktura, výzkumné instituce, ceny energií, pracovní síla, velikost trhu, návazné služby, zákonné regulace v oblasti ŽP, výrobní tradice, daně, pobídky od veřejného sektoru, aglomerační výhody, firemní rozhodnutí (osobní preference).
tzv. měkké faktory (subjektivní)	Kvalita lokality (bydlení, možnosti rekreace, vzdělávání pro děti, kulturní možnosti, nakupování, kvalita životního prostředí); mentalita místních obyvatel; image místa.

S Rozmístění průmyslové výroby na Zemi je značně nerovnoměrné, stejně jako je nerovnoměrné rozložení obyvatel. O lokalizaci závodů rozhoduje velké množství faktorů, které se liší v závislosti na průmyslovém odvětví či zvláštních požadavcích mateřské společnosti. Faktory můžeme členit na měkké (subjektivní) a tvrdé (objektivní, vyčíslitelné penězi). Význam jednotlivých faktorů se v čase zásadně mění, některé faktory se rozvojem techniky postupně vyřazují, jiné nové naopak vyvstávají. Faktory také působí na různých regionálních úrovních.

Otázky a úkoly

- 1 Uveďte příklady lokalizačních faktorů, které měly v minulosti vyšší význam než dnes. Proč se jejich váha změnila?
- 2 Na základě obrázku výroby bundy popište, proč jsou jednotlivé kroky výroby lokalizovány právě v uvedených zemích.
- 3 Které lokalizační faktory zvažuje investor na makroregionální, mezoregionální a mikroregionální úrovni?

Integrace migrantů v cílových zemích

Nitsa Mihali pochází z vesnice Seredne Vodjane u hranic s Rumunskem. „Stěhovala jsem se hlavně proto, že jsem na Ukrajině nemohla sehnat práci. Druhý zásadní důvod byl, že by tam děti nedostaly příležitost získat vzdělání, protože i základní se platí,“ přibližuje složitou životní situaci. Zpočátku v Česku mluvila rusky, češtinu se postupně učila od lidí, psát i číst sama. „Neměla jsem možnost chodit na žádné kurzy, musela jsem živit děcka.“ Nejprve pracovala v restauraci, následně v pekárně. Nyní už devátým rokem pracuje jako pomocná kuchařka v azylovém středisku u Brna.

(Zdroj: <http://brno.idnes.cz>; 19. 11. 2016 – upraveno)

 Se kterými problémy se imigrant po svém příchodu do nové země může setkat? Co je důležité, aby imigrant znal před příchodem do jiné země? Co podle vás může stát udělat, aby zvýšil úspěšnost integrace imigrantů? Můžete nějak pomoci vy?

Většina imigrantů má po svém příchodu do nové země složitou pozici – nerozumí jazyku dané země, nezná její zákony, často se setkává s odlišným kulturním a sociálním prostředím, než na jaké byla doposud zvyklá. K **začleňování** (neboli **integraci**) imigrantů do nové společnosti slouží integrační politika a speciální integrační programy.

Prodávče kebabu

Některé státy, jako např. Austrálie, Kanada a USA, jsou stoupenci **multikulturního přístupu**, tj. budování vzájemného soužití různých etnicko-kulturních skupin. Jiné státy, např. Francie, jsou stoupenci tzv. **asimilačního přístupu**, tzn. kulturního a politického začlenění imigrantů do většinové (majoritní) společnosti. Od 90. let 20. stol. v souvislosti s nástupem populistických politiků a s protiimigračními náladami ve společnosti se stále více upřednostňuje **integrační přístup**, tj. začlenění se do společnosti, ale zároveň i zachování si svých kulturních hodnot.

 Ve statistice obyvatelstva ČSÚ najdete, kolik je v Česku cizinců celkem a ze kterých zemí pocházejí. Odhadněte, proč přišli právě z těchto zemí. Vypočítejte, kolik procent z celkové populace Česka zaujímali cizinci v posledním dostupném roce.

 Udělejte si doma vlastní anketu na téma migrace a uprchlictví. Ptejte se na možnosti jejich uplatnění a integrace a na důvody případných obav. Pak své závěry diskutujte ve třídě.

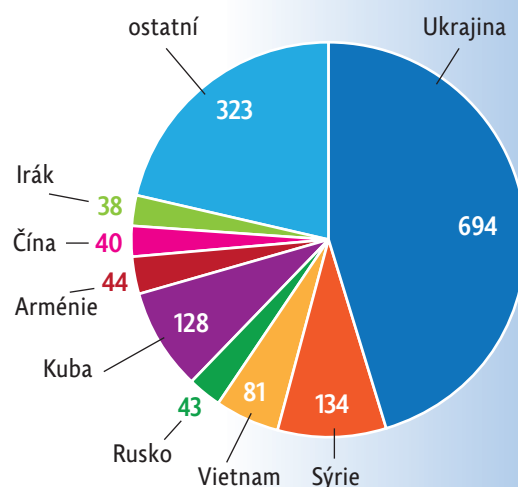
Nejčastějšími žadateli o azyl jsou lidé prchající před válkou, občanskými nepokoji a pronásledováním kvůli náboženským důvodům. V Evropě v r. 2015 pocházelo nejvíce žadatelů o azyl ze Sýrie (28 %), následuje Afghánistán, Irák, Kosovo a Albánie. Země původu žadatelů se ale mění v závislosti na aktuálních politických a válečných konfliktech ve světě. Nejčastěji migrují muži, tvoří až 2/3 všech migrantů.

 Nejvíce uprchlíků si v Evropě vybírá jako svou cílovou zemi Německo. Jaké postavení má v této souvislosti Česko? Z jakých zemí máme nejčastější žadatele o azyl a proč? Pracujte s grafem. Zjistěte data pro aktuální rok.

Integrační programy spočívají převážně v pořádání jazykových kurzů pro cizince či osvětových akcí pro veřejnost, které se týkají obzvláště potírání rasismu a xenofobie.

Populismus = líbivá politika. Populista = politik, který usiluje o získání široké základny voličů údajnou ochranou zájmů prostých lidí proti různým ohrožením a prosazováním témat vzbuzujících emocionální reakce veřejnosti. (zdroj: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>)

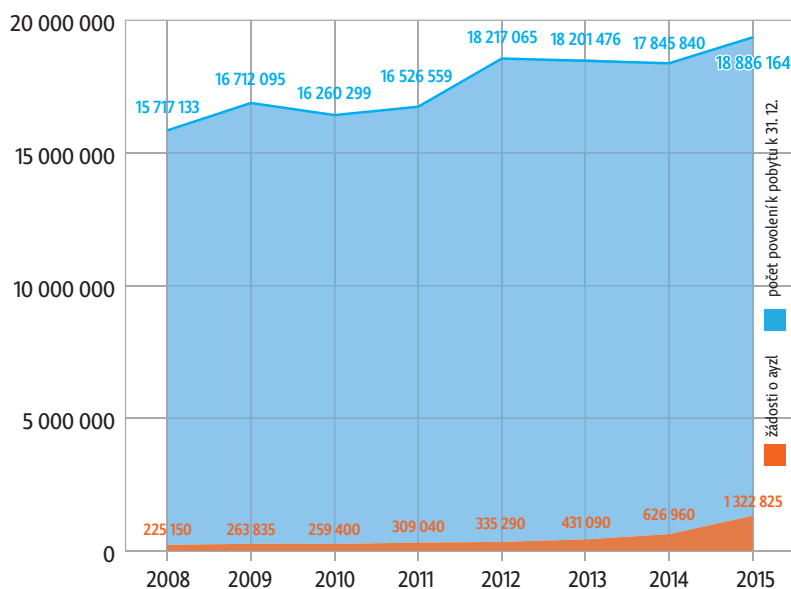
Lidé, kteří nemají státní občanství České republiky, oficiálně označujeme jako **cizince**. Cizinci u nás mohou získat povolení k dlouhodobému (1-2 roky) či trvalému pobytu (5 let). Po splnění dalších podmínek mohou získat i **české státní občanství**.

Žádosti o mezinárodní ochranu (azyl) v Česku za rok 2015 podle státní příslušnosti

Je v Evropě více migrantů, nebo uprchlíků? Zjistěte ze stránek Eurostatu aktuální situaci o počtu uprchlíků v evropských zemích.

Vývoj počtu migrantů a uprchlíků v EU

Migrační mýty

1. Žijeme v době narůstající migrace. ALE: celosvětově jde však o stabilní počty migrantů – cca 3 % celkové populace.
2. Restriktivní migrační politika (uzavírání hranic, přísné zákony) omezí příchod migrantů. ALE: prvotní příčinou migrace jsou nerovnosti ve světě, a proto lidé z rozvojových zemí migrují za lepším životem do vyspělých zemí; tento motiv je silnější než strach z úřadů nebo hranic.
3. Příčinou migrace je chudoba a nedostatek pracovních příležitostí. Pomocným nástrojem k řešení jsou rozvojové politiky, kterými lze migraci v krátkodobém a střednědobém horizontu předejít. ALE: rozvojová politika a investice sice redukuje nerovnosti ve světě, nejvíce ovšem migrují lidé se středními příjmy, u kterých se jejich situace díky rozvojové politice vylepší a přispěje jim na náklady na migraci. Lidé s vysokými příjmy obvykle nemají k migraci důvod a naopak lidé s nízkými příjmy nemají na migraci dost finančních prostředků.

Imigranti (cizinci) jsou nedílnou součástí dnešní společnosti. Začlenění migrantů do přijímajících společností je mnohdy problematické. Obtížnou pozici migrantů v cílových zemích pak pomáhají překonávat integrační programy daných zemí a větší informovanost majoritního (většinového) obyvatelstva. Důležitou roli hrají výchova k toleranci a boj proti rasismu a xenofobii.

Otázky a úkoly

- 1 Kdo je to uprchlík? Které země světa mají na svém území nejvíce uprchlíků? Další informace najdete na webových stránkách organizace UNHCR (www.unhcr.org/statistics).
- 2 Vysvětlete v souvislosti s problematikou migrantů pojmy integrace migrantů, multikulturalita, asimilace, xenofobie a rasismus.
- 3 Vymenujte početně nejvýznamnější skupiny cizinců žijící na území Česka.

V Česku je až 90 % žadatelů o azyl neúspěšných. Tito lidé jsou vraceni do země původu.

Pracoviště odboru azylové a migrační politiky (patří pod ministerstvo vnitra) řeší záležitosti cizinců v Česku. Zjistí, které je nejbližší tvému bydlišti a čím se konkrétně zabývá.

Jak se některé země brání přílivu imigrantů? Vymenuj některá migrační opatření.

Ze stránek Člověk v tísni zjisti důvody příchodu azytlantů. (www.clovekvtisni.cz)

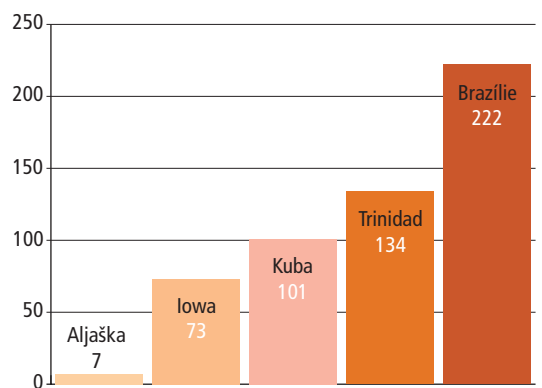
Ohrožená biodiverzita

Holub stěhovavý býval běžným obyvatelem Severní Ameriky, kde žil v obrovských hejnech. Díky tomu se stal z jeho lovu, zpracování a prodeje velký byznys, který poskytoval obživu tisícům lidí. Kolem roku 1870 však došlo k prudkému poklesu jeho početního stavu. V roce 1894 bylo nalezeno už jen poslední hnízdo a roku 1900 byl zastřelen poslední holub ve volné přírodě. Do roku 1914 bylo ještě možné spatřit posledního živého zástupce tohoto druhu v zoologické zahradě.

Každý biologický druh má v přírodě svou nezastupitelnou funkci. Jednotlivé druhy jsou vzájemně provázány v potravních řetězcích, a proto může případné vyhynutí některého z nich vést k vyhynutí druhů dalších nebo naopak k přemnožení organismů, jimiž se vyhynulý druh živil. V konečném důsledku tak může být narušena rovnováha celé krajiny.

? Sestavte potravní řetězec vybraného ekosystému. Nechte jeden jeho článek vypadnout a vyvoďte důsledky.

Biodiverzita neboli rozmanitost živé přírody bývá nejčastěji vyjadřována jako počet druhů, které obývají určité území. Druhová rozmanitost jednotlivých území se liší a závisí na mnoha okolnostech. Obecně můžeme říci, že největší biodiverzita je v tropech a směrem k pólům se zmenšuje. Počet druhů klesá také s nadmořskou výškou. Nejvíce druhů obývá tropické deštné lesy. Přestože pokrývají jen necelou desetinu rozlohy souše, žije v nich zhruba polovina všech známých druhů.

Závislost biodiverzity na zeměpisné šířce ukazuje např. počet známých druhů mravenců na americkém kontinentu.

? Které přírodní faktory ovlivňují druhovou rozmanitost jednotlivých ekosystémů na Zemi?

Zatím bylo popsáno asi 1,75 milionu druhů živých organismů, odhaduje se však, že ve skutečnosti žije na Zemi několik desítek milionů druhů. V minulosti se počet druhů měnil a mnohé organismy již vymřely (např. stromové přesličky a plavuně, trilobiti či dinosauři).

V současné době je biodiverzita ohrožována především činností člověka. Mezi hlavní příčiny vymírání druhů v současnosti patří zánik přirozených stanovišť, zavlečení nepůvodních druhů a nadměrný lov.

Přirozená stanoviště zanikají především v souvislosti s odlesňováním (zejména kácení tropických pralesů), vysoušením mokřadů a rozšiřováním zástavby. Mnohé druhy tak ztrácejí svůj přirozený domov.

Zavlečení geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů do oblastí, jež by přirozeně neobývaly, může být záměrné (okrasné rostliny, kožešinová zvířata) nebo nezáměrné (např. vlivem cílého dopravního ruchu mezi jednotlivými kontinenty). Problém nastává v případě, že se z těchto nepůvodních druhů stanou **druhy invazní**. To znamená, že se začnou v novém prostředí rychle šířit, obvykle s katastrofickými následky.

Ochrana pozemků před přemnoženými králíky v Austrálii

Podle čeho je možné určit, zda určité organismy patří ke stejnému druhu?

Trilobit

V minulosti Země proběhlo několik vln přirozeného vymírání živých organismů (tzv. masová vymírání). Příčinou byly náhlé změny podnebí, dopady kosmických těles či zvýšená vulkanická činnost. Poslední z nich nastala na konci křídý před 65 miliony let a jeho důsledkem bylo vyhynutí velkých plazů.

Mezi nejohroženější území z hlediska biologických invazí patří ostrovy, a to zvláště ty menší a vzdálené od pevniny. Před příchodem člověka tam totiž většinou nežily žádné šelmy ani velcí býložravci, takže tamní flóra a fauna nemají proti jejich působení vyvinuty patřičné obranné mechanismy (ptáci mnohdy ztratili schopnost létat, rostliny nemají trny apod.). Vzhledem k tomu, že na takových ostrovech většinou žije mnoho druhů, které jinde nenajdeme, znamená jejich případné vyhynutí citelnou ztrátu pro celou planetu.

Vyhledejte informace o geograficky nepůvodních druzích, jejichž zavlečení způsobilo v různých částech světa největší problémy.

Nadměrný lov byl vedle již zmíněného holuba stěhovavého příčinou vyhynutí nelétavého ptáka dronta mauricijského (známý spíše jako blboun nejapný). Dnes jsou lovem ohroženy některé druhy kytovců, např. velryba grónská, velryba jižní, plejtvákovec šedý, plejtvák obrovský či vorvaň obrovský.

Důležitou roli hraje vzájemná provázanost jednotlivých druhů. Ukázalo se totiž, že například vyhynutí jednoho druhu rostliny znamená zánik nejméně pěti závislých druhů hmyzu a vymření mnoha druhů specializovaných parazitů. Tomuto jevu říkáme **dominový efekt**.

Kůň Převalského

Vorvaň tuponosý

Které druhy by v důsledku dominového efektu vyhynuly v případě, že by vymřely například žížaly? Které další důsledky by mělo případné vyhynutí žížal?

Lidé si již začali uvědomovat, že vymírání biologických druhů představuje velké nebezpečí nejen pro planetu jako celek, ale i pro samotné lidstvo. Proto byla v roce 1992 přijata Úmluva o biologické rozmanitosti, kterou podepsala většina států světa. V Evropské unii je ochrana biodiverzity zajišťována budováním sítě chráněných území **Natura 2000**. Na ochranu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů samozřejmě pamatují i zákony České republiky.

Biodiverzita (druhová rozmanitost) vyjadřuje počet druhů obývajících určité území v určité době. Je závislá na mnoha přírodních faktorech. Počet živých organismů na Zemi kolísal i v minulosti. V současné době je biodiverzita ohrožována hlavně zánikem přirozených stanovišť, vysazováním nepůvodních druhů a nadměrným lovem.

Otázky a úkoly

- 1 Co je to biodiverzita? Kde je největší a kde naopak nejmenší?
- 2 Jak ovlivňuje člověk biodiverzitu? Jak ji ovlivňují přirozené procesy?
- 3 Které problémy způsobují invazní druhy organismů?
- 4 Co je to dominový efekt? Uveďte příklad.

Podle nejrůznějších odhadů vyhyne působením člověka 20–50 tisíc druhů organismů ročně, mnohé z nich dokonce dříve, než byly popsány.

Vzácná želva sloní, která žije pouze na Galapágách, je ohrožována zavlečenými krysami a kozami. Krysy požírají její vejce, s kozami se zase želvy musejí nedobrovolně rozdělit o svou potravu.

Želva sloní

Zjisti, co jsou to tzv. evropsky významné lokality a ptačí oblasti. Která z nich je nejbližší k vaší škole?